

BLAGDAN SJENICA

U pretprošlom broju SB, 2—1979, str. 108—116, objavili smo u prijevodu o. F. Careva članak *Schalom Ben-Chorin-a: Blagdani židovske godine, u kojem je bilo govora i o blagdanu Sjenica. Ovdje donosimo, također u prijevodu o. F. Careva, njegov opširniji opisi tog blagdana koji je, pod naslovom »Das Laubhütten-Fest«, objavljen u mjesečnom prilogu »Bilder der Gegenwart« tjednika »Christ in der Gegenwart«, br. 8, August 1977, str. 2—7. — Nap. ur.*

Blagdan Sjenica, hebrejski *Sukkoth*, spada na tri hodočasnička blagdana židovske godine, koji počinju u proljeće s *Pashom* (Uskrsom); sedam tjedana kasnije u rano proljeće slijedi *Šavouth* (Duhovi) i napokon, kao završetak velikih blagdana, u jesen blagdan Sjenica (*Hag Hasukkoth*). To je blagdan naprosto, i kad god u starozavjetnoj jezičnoj uporabi dolazi riječ *hag* (blagdan) bez daljnjeg dodatka, misli se na blagdan Sjenice, npr. u Ps 8, 4.

Izvor ovog blagdana nalazimo u svećeničkom kodeksu, Lev 23, 33—43, blagdanskome kalendaru Starog zavjeta. Tu se određuje da 15. dana sedmog mjeseca velikih blagdana u jeseni »svi građani Izraela« sedam dana imaju stanovati u sjenicama, sjećajući se putovanja kroz pustinju svojih otaca, koji su po Božjoj odredbi prebivali u sjenicama kroz četrdeset godina. Kao drugi elemenat ovog blagdana spominje se blagdanska kita cvijeća, koja se sastojala od četiriju različitih biljaka; ploda lijepoga stabla, palminih listova, mirtinih grana i ivâ.

U blagdanskome kalendaru spomenuti sedmi mjesec dobio je u doba poslije ropstva naziv *Tišri*, koji se sve do danas sačuvao u židovskom kalendaru. Četiri vrste biljaka nisu označene biblijskim imenima, što ih nalazimo u r. 20, već s kasnijim oznakama iz *Mišne*, kod čega se spominje plod lijepoga stabla (*ethrog*), palmini listovi (*lulab*), mirte (*hadassim*) i iva (*araboth*).

Premda nalazimo pravi izvor ovog blagdana u Lev 23, 33 sl., *Pentateuh* pokazuje još dvije kratke paralelne bilješke: Izl 23, 16 i Pnz 16, 13—15. Prvo mjesto spominje blagdan, a drugo podcrtava njegov radosni karakter.

Značajno je da tek prorok progonstva-Ezekiel 45, 25, ponovo govori o blagdanu Sjenica, kod čega on upotrebljava poznati nam kratki oblik iz Ps 81-Hag označivši i datum blagdana. Kod Ezekielu se spominju samo blagdanske žrtve, što ih ima prinjeti knez, kod čega se blagdan Sjenica uvrštava u niz drugih hodočasničkih blagdana.

Nije to puki slučaj što prorok progonstva-Ezekiel spominje blagdan Sjenica, koji se kod drugih proroka ne spominje.

U vezi s tim nadasve je bogato mjesto Neh 8, 13—16. Tu se izvješćuje da povratnici iz babilonskog ropstva svojim čitanjem *Tore* iznova pronalaze blagdan Sjenica. Oni, prema Zakonu, podigoše sjenice na krovovima (kako to biva i danas) i u predvorju hrama u Jeruzalemu, kao i u dvijema glavnim ulicama grada na gradskim vratima.

U završnoj napomeni (r. 17) bilježi redaktor da blagdan Sjenica od Jošuinih dana nije bio više slavljen, znači niti u kraljevsko doba, kad je kult za Davida i Salomona bio koncentriran u Jeruzalemu, niti poslije za hramske reforme u vrijeme kralja Jošije.

Nećemo stoga pogriješiti ako postanak ovog blagdana, kako se danas svetkuje, stavimo u doba poslije progonstva. To potvrđuje izvor P kao i spomen kod Ezekielia. Ipak nije bez historijskog značenja opaska: »Tada sav zbor onih koji su se vratili iz sužanjstva načini sjenice, i boravili su u njima — Izraelci nisu toga činili od vremena Jošue, sina Nunova, sve do tog dana. I bila je veoma velika radost« (Neh 8, 17).

Možemo relativno lako rekonstruirati razvoj ovog blagdana. Bezemljaška (nomadska) hebrejska plemena, koja su ulazila u agrikulturu Kanaana, nalaze kanaanski blagdan trganja grožđa i s njima ga slavi. Upravo orgijastički karakter vinskih blagdana dao je povod proročkom protestu, tako je provođanjem jahvizma ovaj blagdan iščezao.

Iz perspektive progonstva ovaj blagdan dobiva novu dimenziju. Ovdje možemo jasno vidjeti mitologiziranje putovanja kroz pustinju. Naravno, Izraelci za vrijeme putovanja kroz pustinju nisu bili navikli stanovati u klijetima, točnije sjenicama (izgrađenim od lišća), kako se vidi iz mnogo mjesta, nego u šatorima (*ohalim*). Termin *Sukkoth* se počeo koristiti u okviru putovanja kroz pustinju. Tu su zaista mogle biti podignute sjenice.

Gledajući iz perspektive progonstva, od kanaanske berbe grožđa nastaje ujedno spomen-blagdan na putovanje kroz pustinju. U *Talmudu* to biva mnogim autonima dvojbeno, tako da se zastupalo mišljenje da su Izraelci u pustinji stanovali u sjenicama od oblaka. Predodžba koja također dolazi u 1 Kor 10, 1: »Svi su naši očevi bili pod oblakom«.

Drugi elemenat ovog blagdana, blagdanska kitica cvijeća, kojom su mahali kod ophoda oko oltara u Jeruzalemskom hramu a danas se nosi i njome maše u sinagogama uz pjevanje Haleluja (Ps 113—118) i u procesijama, ide natrag na neodoljivi čar plodnosti, čiji počeci leže u tami. Na ritual kiše (blagdan označava početak kišnog vremena) pokazuju i ve, kojima se — po daleko kasnijem, poslijebiblijskom običaju — na zadnji dan blagdana Sjenica, liturgijski dan velikog Hošijana, tuklo o zemlju.

Da bi neodoljivi čar kiše učinili još jasnijim, uvedoše Farizeji u doba herodovskog hrama žrtvu izlijevanja vode, koja nije predviđena u svećeničkoj Tori, što je izazvalo protest Saduceja.

Pregledamo li elemente i motive ovog blagdana, proizlazi najprije tipska slika hodočasničkih blagdana Izraela, koji s jedne strane imaju pokazivati aspekt prirodne religije, a s druge aspekt povijesti spasenja.

Tako je *Pasha* blagdan proljeća, ali ujedno i blagdan Izlaska iz Egipta; *Šavouth* je biblijski samo blagdan rane žetve, ali tradicijom postaje blagdanom objave na Sinaju. Blagdan Sjenica je blagdan berbe grožđa i voća i ujedno vrijeme spomena na četrdesetgodišnje putovanje kroz pustinju. Povijest se spasenja gleda u nacionalnim granicama: Božje djelovanje u savezu sa svojim Izraelskim narodom. Sada je uslijedilo, samo u slučaju blagdana Sjenica, proširenje u internacionalnom, tj. univerzalnom smislu. Ovdje treba spomenuti mlađega proroka poslije progonstva-Zahariju, čiju djelatnost možemo staviti oko 520 pr. Kr. On, kao i njegov prethodnik Hagaj, govori u atmosferi visoke eshatološke napetosti, dakle u iščekivanju konačnog vremena, preteča Deuteroizaije. U drugom dijelu Zaharijine knjige, koji bi se mogao odnositi na proroka tek posredno, dakle kod Deuterozaharije (Zah 9—14), nalazi se proroštvo koje blagdanu Sjenica daje novi zaokret. Toliko obrađivamo pitanje da li »Deuterozahariju« treba shvatiti kao jedinstvenog pisca, tu ostaje neobjašnjeno. Ja naginjem mišljenju da je to djelo kruga Zaharijinog učenika, koji je učiteljevo djelo nastavio dalje. Završetak Zaharijine knjige strši u proklamaciji: »Gospod će biti kralj nad svom zemljom«.

U okviru toga proširenja Jahvina kraljevstva nad plemenima Izraelovim u vladara svijeta nalazi se sada u Zah 14, 16—18 ustanova blagdana Sjenica kao blagdan narodâ.

Kad neprijatelji Jeruzalema budu pobijeđeni, i oni će se obratiti: »Tko preživi od svih naroda koji dođu u Jeruzalem, ulazit će godimice da se pokloni pred Kraljem, Jahvom nad Vojskama, i da slave blagdan Sjenica. Ako koje pleme zemlje ne uzađe u Jeruzalem da se pokloni pred Kraljem, Jahvom nad Vojskama, neće biti kiše za njega. Ako li pleme egipastko ne uzađe i ne dođe, stići će ga isti udarac kojim će Jahve udariti narode koji ne bi uzašli svetkovini blagdan Sjenica« (Zah 14, 16—19).

Stari elemenat blagdana kiše ovdje se još jedanput prihvaća, ali je sam blagdan dobio sada jedno novo značenje, postao je vidljivim simbolom kraljevstva Božjega nad svim narodima, a ne samo nad Izraelom.

Dok P u Lev 23, 42 izričito govori o tome da je samo građanin (*ezrah*) u Izraelu obavezan na obdržavanje blagdana Sjenica, Deuterozaharija sada obvezuje sve narode na hodočašće Sjenicâ. Da o tom ne bi bilo kakve sumnje, obavezan je čak stari neprijatelj Izraela — Egipat (kako se to aktualno čita posljednjih godina) na svetkovanje blagdana Sjenica.

Talmud uzima ovo proširenje blagdana u internacionalnom smislu kao blagdan narodâ. U traktatu, koji je posvećen ovom blagdanu, *Sukkoth* 55b, nalazimo označen običaj da se na blagdan Sjenica žrtvuje sedamdeset mladih životinja. Tekst tu nastavlja: »Rabi Elierez reče: Kome odgovara ovih sedamdeset mladih životinja? One odgovaraju: Sedamdeset naroda.«

Imajući pred očima porušenje hrama g. 70. po Kr., taj tekst jadikuje: »Jao narodima svijeta koji prepatiše gubitak, a da ne znaju što su izgu-

bili: Dok je postojao hram, on je njima običavao učiniti pomirbu, tko im sada čini pomirbu?»

Tu se porušenje hrama gleda ne samo kao tragedija za Izrael nego i za sve narode, jer su onaj žrtveni dar za blagdan Sjenica zamišljali kao pomirbenu žrtvu za narode svijeta. Vidi se, da je eshatološko proširenje Blagdana ovdje našlo svoj halakički, religijskozakonski naglasak po pomirbenoj žrtvi za narode.

Na pitanje tko narodima pogana sada pruža pomirbu, mlado je kršćanstvo dalo svoj odgovor, koji od židovstva nije prihvaćen.

U novije vrijeme običaj je prinošenja žrtve za narode obnovljen. S brda Siona svake godine se izgovara molitva za svjetski mir o blagdanu Sjenica.

Ovdje, naravno, nastaje pitanje kako to da je između svih hodočasničkih blagdana Izraela, između svih blagdana židovstva, prvotno blagdan Sjenica doživio svoje proširenje. I Nova godina (*Roš hašana*) je proširena u liturgiji sinagoge preko granica židovstva: svi stvorovi stoje ovoga dana pred Božjim sudačkim stolom, ali nežidov nije obavezan na svetkovanje toga dana, dok se to traži u proročkoj viziji blagdana Sjenica.

Jedno znanstveno jednoznačno objašnjenje proširenja upravo blagdana Sjenica meni nije poznato. Ipak bih htio u vezi s tim podsjetiti na jedan nezaboravni odgovor Martina Bubera.

24. rujna 1961. posjetio sam Martina Bubera u Jeruzalemu. Bilo je predvečerje blagdana Sjenica.

Za vrijeme našega razgovora Buberovi su unuci pravili pred njegovom radnom sobom jednu sjenicu. Skrenuo sam razgovor na proročku viziju Zaharije proroka 14, 16—18, proširenje blagdana Sjenica na sve narode. »Zašto — upitao sam Buber — treba da upravo ovaj u sebi nacionalni blagdan Izraela, koji podsjeća na putovanje kroz pustinju za četrdeset godina našega naroda, bude blagdan za sve narode?« »Jer narodi moraju na sebe uzeti 'križ' beskućnosti Izraela«, reče Buber (usp. Schalom Ben-Chorin, *Zwiesprache mit Martin Buber*, München 1969, str. 225).

Buber je time da jedno obrazloženje, koje blagdanu Sjenica pruža novo aktualno značenje. Stari su tumačitelji uvijek ponovo naglašavali da stanovanje u sjenici, čiji krov mora propuštati svjetlo, tj. biti pokriven samo lišćem kroz koje noću trebaju gledati zvijezde, što je simbol da mi na zemlji nemamo čvrsta prebivališta, misao koja ima prizvuk u Novom zavjetu: »Jer mi ovdje nemamo stalnog grada nego tražimo budući« (Hebr 13, 14).

U vrijeme blagdana Sjenica Jeruzalem i danas pruža sliku grada sa sjenicama. Posvuda se na balkonima, krovovima, i dvorištima podižu sjenice, one najljepše čak od uprave grada dobivaju nagradu. Beskućnost je ovdje povezana sa čvrstim pouzdanjem u zakriljenost pod krilima Božje milosti. To je pitanje koje se odnosi ne samo na Izrael nego na svakog čovjeka. Svaki čovjek mora biti svjestan svoje beskućnosti usred svojih pseudosigurnosti. Sjenica je znak toga.